

DOI: 10.18276/sip.2018.51/3-22

Jakub Sukiennik*

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

Wydział Nauk Ekonomicznych

PRZEKSZTAŁCENIA INSTYTUCJONALNE NA RYNKU NARKOTYKÓW W POLSCE W LATACH 1920–1930

STRESZCZENIE

Niniejszy artykuł jest próbą przedstawienia zmian instytucjonalnych na rynku narkotyków w Polsce w latach 1920–1930. W związku z tym, że narzędzia analityczne, którymi dysponuje ekonomia, nie są dobrze dopasowane do analizy dynamicznych procesów, w artykule zostaną wykorzystane koncepcje, które mają umożliwić wyjaśnienie przebiegu zmian prawnych na rynku narkotyków w Polsce w pierwszej części okresu międzywojennego. Sięgnięto zatem do koncepcji grup interesu pochodzącej z nowej nowej ekonomii instytucjonalnej. Celem artykułu jest krótkie omówienie przekształceń przepisów prawnych na rynku narkotyków w Polsce w latach 1920–1930, a także odpowiedź na pytanie, jakie czynniki mogły odpowiadać za dany kierunek zmian instytucjonalnych.

Słowa kluczowe: dobra niekorzystnie społecznie, rynek narkotyków, regulacja, nowa ekonomia instytucjonalna

* Adres e-mail: jakub.sukiennik@ue.wroc.pl

Wprowadzenie

Obecnie narkotyki uważa się za dobra niekorzystne społecznie, tj. ich konsumpcja uznawana jest za niezdrową, działającą degradująco wobec jednostki i kreującą efekty niepożądane dla społeczeństwa – koszty społeczne. Koszty tego rodzaju to bezpośrednie oraz pośrednie straty spowodowane konsumpcją, produkcją i wymianą tych dóbr, ponoszone także przez osoby niebiorące udziału w powyższych procesach. Powstawanie kosztów społecznych jest argumentem na rzecz interwencji państwa, która na rynku narkotyków może przybierać różne formy, np. prohibicji, dekryminalizacji, depenalizacji, legalizacji czy redukcji szkód. Czynnikiem warunkującym podjęcie i kontynuowanie interwencji państwowej na rynkach dóbr niekorzystnych społecznie są:

- zaistnienie problemu o szerokiej skali oddziaływania – w innym przypadku koszty zaprojektowania i wdrożenia regulacji oraz utrzymania aparatu kontrolnego mogą być zbyt wysokie;
- skuteczność zaimplementowanych działań – rzeczywiste zmniejszenie skali oddziaływania danego problemu lub kosztów wynikających z jego istnienia w danym przedziale czasu;
- przewaga korzyści nad kosztami wdrożenia i utrzymania regulacji w danym okresie.

Celem artykułu jest identyfikacja przesłanek decydujących o wprowadzeniu regulacji na rynku narkotyków w Polsce w latach 20. XX wieku i ich późniejszych przeobrażeń. Dodatkowym zmierzaniem jest próba odpowiedzi na pytanie, czy wprowadzone przepisy przyczyniły się do zakłóceń w obrębie systemu instytucjonalnego.

1. *Path dependence*, instytucje, system instytucjonalny, grupy interesu

W pierwszej kolejności należy zauważyć, że w literaturze przedmiotu można odnaleźć wiele interpretacji terminów instytucji, które są różnorodnie rozumiane przez autorów (Kingston, Caballero, 2009, s. 151–152). Mimo to do najczęściej przytaczanych należy definicja przedstawiona przez Northa (1991, s. 3), który stwierdził, że są to zasady gry w społeczeństwie, lub bardziej formalnie, tworzone przez człowieka ograniczenia, które kształtują ludzkie działania. W rezultacie budują one strukturę bodźców w sferze wymiany międzyludzkiej, politycznej, społecznej i ekonomicznej.

Przekształcenia instytucjonalne kształtują natomiast sposób ewolucji społeczeństw w czasie i stanowią klucz do zrozumienia przemian historycznych. Instytucje formalne to zapisane reguły, np. konstytucja, normy prawne, prawa własności. Z kolei do instytucji nieformalnych możemy zaliczyć sankcje, tabu, zwyczaje, tradycje, religie oraz zasady postępowania wynikające z dziedzictwa kulturowego. Instytucje tego rodzaju kształtują się historycznie, dotyczy to także wiedzy, wartości i innych czynników wpływających na ludzkie działania. Należy również zaznaczyć, że instytucje to – oprócz formalnych i nieformalnych ograniczeń – także sposoby ich egzekwowania (North, 1991, s. 97–98).

Koncepcja *path dependence* polega natomiast na identyfikowaniu związku między decyzjami podjętymi w przeszłości i stanem obecnym oraz przyszłym. Jest to analiza, która wyjaśnia aktualny układ instytucjonalny, będący rezultatem odległych czasowo przyczyn i z jakichś powodów reprodukowany. Warunkiem mówienia o *path dependence* jest zidentyfikowanie sekwencji o charakterze przyczynowo-skutkowego ciągu o własnościach deterministycznych. Ścieżka zależności powstaje wówczas, gdy zdarzenia z początku sekwencji mają istotny wpływ na jej późniejszy przebieg, a te zachodzące po jakimś czasie mają mniejsze znaczenie (Dzionek-Kozłowska, 2009; Gwosdz, 2004; Kwaśnicki, 2003; Sukiennik, 2017a). Można wyróżnić dwa rodzaje ścieżek (Gwosdz, 2004, s. 440–443):

- ścieżki samowzmacniające, którym specyficzne wydarzenie nadało kierunek i po pewnym czasie jego zmiana jest trudna,
- ścieżki reakcyjne będące sekwencjami czasowo uporządkowanych i przyczynowo-skutkowych wydarzeń, w których każde z nich jest reakcją na poprzednie i przyczyną następnych.

System instytucjonalny jest definiowany jako kombinacja zróżnicowanych instytucji formalnych, które mogą zmieniać się w czasie jednego pokolenia oraz nieformalnych przekształcających się przez wiele generacji (Sukiennik, Dokurno, Fiedor, 2017). Równowaga instytucjonalna oznacza stan, w którym koszty transakcyjne są na możliwie niskim poziomie, nawet pomimo krótkookresowych nierównowag na poszczególnych rynkach (Wilkin, 2011). Równowaga ta może zostać osiągnięta lub zaburzona poprzez zmiany instytucjonalne.

Po pierwsze, przekształcenia przepisów mogą następować spontanicznie, na skutek zapotrzebowania zgłaszanego przez społeczeństwo – wówczas powinny być zgodne z instytucjami nieformalnymi (Kingston, Caballero, 2009, s. 170–171).

W takim przypadku aktorzy polityczni i społeczeństwo identyfikują oraz definiują problemy społeczne, które uznane za takie, mogą zostać objęte regulacją. Problemy społeczne przyciągają uwagę szerokiej opinii publicznej, urzędników, agend państwowych, działaczy społecznych, ekspertów, polityków i naukowców, są postrzegane jako zagrożenie, a w ich rozwiązanie angażują się wyżej wymienione podmioty. Koszty istnienia tego rodzaju problemów są wysokie (Sukiennik, 2017b, s. 12).

Po drugie, zmiany przepisów mogą być wprowadzane, ponieważ występują niedoskonałości rynku, i/lub popyt na nie skutecznie zgłaszają grupy interesu, które dążą do uzyskania określonych korzyści (Borkowska, 2013, s. 200; Olson, 1965, s. 14–15). W takim przypadku przepisy są projektowane i implementowane przez legislatora, grupy interesu, co powoduje, że mogą być one niezgodne z instytucjami nieformalnymi (Pejovich, 1999, s. 173). Potwierdza to opinia Broła i Czetwertyńskiego (2013), którzy są zdania, że istnienie grup interesu wpisane jest w ludzką naturę, w ten sposób jednostki tworzą bowiem więzi i starają się maksymalizować korzyści ekonomiczne, społeczne lub polityczne.

Harmonizacja działania instytucji formalnych i nieformalnych zwiększa przewidywalność interakcji międzyludzkich. Innymi słowy, wysokiej jakości instytucje formalne redukują koszty transakcyjne i przyczyniają się do wzrostu stabilności systemu instytucjonalnego.

2. Regulacje rynku narkotyków w Polsce w latach 1920–1930

Początkowo konsumpcja narkotyków w Polsce nie była przedmiotem szerszego zainteresowania. Świadczy o tym data wydania pierwszej polskiej publikacji naukowej na ten temat, która pojawiła się w 1878 roku, oraz sporadyczne doniesienia o ich zażywaniu. Według Frieske i Sobiecha (1987) informacje te były legendami bądź wzmiankami kronikarzy i historyków. Inni badacze twierdzą, że użytkowanie narkotyków przed I wojną światową w Polsce nie było niczym nowym, jednak skupiało się głównie w środowiskach artystycznych i medycznych (Abucewicz, 2005, s. 85; Bielewicz, 1988, s. 17; Cekiera, 1985, s. 78; Lewicki, 1987, s. 9). Problem narkotyków – jako problem społeczny – w Polsce do lat 20. XX wieku nie istniał.

Na początku drugiej dekady XX wieku przyjęto ustawę regulującą handel i wytwarzanie środków odurzających, tj. ustawę w przedmiocie substancji i przetworów odurzających podpisaną w 1923 r. Na mocy 1 art. zabraniano: „wytwarzania,

przeróbki, przywozu i wywozu, przechowywania, handlu oraz wszelkiego w ogóle obiegu opium surowego, opium leczniczego, opium do palenia i jego odpadków, haszyszu, morfiny, kokainy, heroiny (...)”. Przepisy ustawy określały także odpowiedzialność karną za naruszenie jej postanowień, szczególnie gdy motywem działania była chęć osiągnięcia zysku (Ustawa, 1923).

W późniejszym czasie przyjęto rozporządzenie w sprawie rozdziału kompetencji Ministra Zdrowia Publicznego (Rozporządzenie, 1924a). W 1927 roku Polska przystąpiła do konwencji genewskiej, której postanowienia miały prowadzić do zmniejszenia produkcji i wyrobu substancji odurzających (Konwencja, 1927). W niecałe trzy lata po przyjęciu konwencji podpisano rozporządzenie o uznaniu eteru etylowego i jego mieszanin za szczególnie niebezpieczne dla zdrowia, co spowodowało objęcie eteru postanowieniami ustawy z 1923 roku (Rozporządzenie, 1928a). Przyjęto też rozporządzenie o detalicznej sprzedaży substancji odurzających, precyzujące zasady sprzedaży detalicznej oraz określające podmioty uprawnione do jej prowadzenia (Rozporządzenie, 1929).

W okresie 1920–1930 wprowadzono więc liczne przepisy dotyczące narkotyków, jednak realność problemów związanych z ich konsumpcją potwierdziła się dopiero po II wojnie światowej, przy czym pewne informacje o problemie narkotyków pojawiały się już w latach 30. Przykładowo w dzienniku „Rzeczpospolita” z 15 sierpnia 1929 roku podano informacje o liczbie osób regularnie zażywających narkotyki i eter, która wyniosła około 15 tys. mieszkańców Warszawy (Abucewicz, 2012, s. 99). Sprawozdania polskich zakładów psychiatrycznych z przełomu lat 20. i 30. zawierają dane o rosnącej liczbie leczonych narkomanów: w 1928 roku – 85 osób, w 1929 roku – 109, w 1930 i 1931 roku – około 130 osób (Łuczak, 2004, s. 38).

3. Proces przekształceń instytucjonalnych

Sejmowa Komisja Zdrowia Publicznego uzasadniała potrzebę wprowadzenia pierwszej ustawy narkotykowej w Polsce, odwołując się do negatywnych skutków narkomanii. W latach 20. brakowało jednak doniesień o zagrożeniu ze strony tego zjawiska. Dopiero w kolejnym dziesięcioleciu badacze debatowali nad tym, czy narkomania jest problemem społecznym (Abucewicz 2005, 2012; Frieske, Sobiech, 1987). Inne stanowisko przyjmował Lewicki (1987), który twierdził, że narkomania stanowiła istotny i dotkliwy problem społeczny wymagający uwagi państwa

i skutecznej profilaktyki. Bardziej wiarygodny wydaje się jednak fakt, że Polska miała obowiązek uchwalenia ustawy, ze względu na przyjęcie postanowień traktatu wersalskiego, co podkreślała ta sama Komisja Zdrowia Publicznego. Wprowadzenie przepisów było następstwem przystąpienia Polski do konwencji haskiej, która w art. 9 zobowiązywała do ustanowienia regulacji mających na celu ograniczenie fabrykacji, sprzedaży i użycia środków odurzających (Oświadczenie, 1923). Można przypuszczać, że decydującą rolę w tworzeniu ustawy odegrało podpisanie traktatu wersalskiego, który w art. 295 zawierał postanowienia konwencji haskiej z 1912 roku (Traktat, 1920).

Próba wyjaśnienia przyczyn wprowadzenia pierwszej polskiej ustawy narkotykowej, a także zmian instytucjonalnych w latach 20. z perspektywy koncepcji grup interesu jest bezzasadna, ponieważ aż do lat 30. nie pojawiły się żadne grupy zainteresowane problemem narkotyków – za wyjątkiem państwa. Pierwsze regulacje były pochodną aktywności Polski na arenie międzynarodowej, a samo przyjęcie postanowień traktatu wersalskiego było czynnikiem inicjującym ścieżkę rozwoju regulacji na rynku narkotyków w Polsce. W późniejszym czasie wprowadzono dużo przepisów wykonawczych, które uzupełniały ustawę i uszczegóławiały zadania resortów. Należy jednak zaznaczyć, że w 1928 roku w całym kraju hospitalizowano zaledwie 85 narkomanów, a ich liczba do 1933 roku wzrosła do 295 (Bielewicz, 1988, s. 17). Może to sugerować symboliczne działania (ich bezpośrednim efektem jest przekazanie informacji o intencjach legislatora) w aspekcie narkomanii. Można przypuszczać, że przyczyną wprowadzenia ustawy z 1923 roku były zobowiązania polityczne.

Podobnie wyglądała kwestia konsumpcji eteru, która początkowo nie cieszyła się zainteresowaniem lekarzy. Sytuacja nie uległa zmianie nawet po podpisaniu rozporządzenia o uznaniu eteru etylowego za szczególnie niebezpieczne dla zdrowia. Przyjęcie tego rozporządzenia mogło być pochodną działań MSZ mających na celu zaprzestanie przemytu eteru z Niemiec. Przyjęto też przepisy zakazujące handlu i produkcji eteru bez zezwolenia (Bielewicz, 1988, s. 23–38). Wydaje się zatem, że wdrożenie regulacji może poprzedzać wystąpienie problemu społecznego, jeżeli istnieją ważne przesłanki.

Przedstawione informacje wskazują, że w procesie formowania przepisów na rynku narkotyków w Polsce w latach 1920–1930 dominującym czynnikiem były powiązania gospodarcze i polityczne. Właściwości uzależniające substancji oraz konsekwencje ich nadużywania nie były powodem wprowadzenia regulacji. Analiza

porównawcza międzynarodowych konwencji i przepisów krajowych dotyczących narkotyków wykazała, że charakteryzowały się one dużą zbieżnością:

- przyjęcie ustawy z 1923 roku wynikało z konwencji z 1912 roku¹, ratyfikowanej przez Polskę w 1922 roku, z kolei przyjęcie tej konwencji było wymuszone przez podpisanie traktatu wersalskiego²;
- rozporządzenie Ministra Skarbu o postępowaniu celnym, wprowadzające wymóg posiadania zezwolenia na sprowadzanie i wywóz środków odurzających (Rozporządzenie, 1924b), mogło być rezultatem art. 10 konwencji opiumowej (Oświadczenie, 1923); w 1925 roku określono także szczegółowy sposób postępowania przy ubieganiu się o pozwolenia na przywóz i wywóz substancji i przetworów odurzających (Rozporządzenie, 1925);
- rozporządzenie MSW i MS w porozumieniu z Min. Skarbu, Przemysłu i Handlu oraz Spraw Wojskowych o substancjach i przetworach odurzających z 1928 roku (Rozporządzenie, 1928b), które uszczegółowiło przepisy ustawy z 1923 roku, mogło wynikać z konwencji genewskiej³;
- rozporządzenie o detalicznej sprzedaży substancji i przetworów odurzających z 1929 roku (Rozporządzenie, 1929) mogło być rezultatem art. 2 i 5 konwencji genewskiej⁴;

¹ Art. 1: Mocarstwa układające się wydadzą ustawy lub przepisy skuteczne w celu kontroli produkcji i rozdziału opium surowego, o ile istniejące już ustawy lub przepisy nie uregulowały tej sprawy. Art. 9: Mocarstwa układające się wydadzą ustawy lub przepisy farmaceutyczne, zmierzające do ograniczenia fabrykacji, sprzedaży i użycia morfiny, kokainy i soli jedynie do celów lekarskich i innych uprawnionych, o ile ustawy lub przepisy istniejące nie uregulowały już tej sprawy. Mocarstwa w porozumieniu wzajemnym będą dążyły do przeszkodzenia w użytkowaniu tych przetworów dla wszelkich innych celów (Oświadczenie, 1923).

² Art. 295: Te z Wysokich Układających się Stron, które nie podpisały dotychczas lub po podpisaniu nie ratyfikowały jeszcze Konwencji co do opium, podpisanej w Hadze 23 stycznia 1912 r., wyrażają zgodę na uprawomocnienie się Konwencji i w tym celu wydadzą konieczne ustawy w czasie możliwie najkrótszym, najpóźniej zaś w 12 miesięcy od uzyskania przez niniejszy Traktat mocy obowiązującej (Traktat, 1920).

³ Art. 6: Strony układające się będą kontrolowały wszystkich, którzy wyrabiają, wywożą, sprzedają, rozdają i wywożą substancje, do których odnosi się rozdział niniejszy, budynki, w których osoby te uprawiają rzeczony przemysł lub handel. (...) (Konwencja, 1927).

⁴ Art. 2: Strony układające się zobowiązują się wydawać ustawy lub przepisy, o ile tego jeszcze nie uczyniły, w celu skutecznej kontroli produkcji i rozdziału i wywozu opium surowego; zobowiązują się również periodycznie sprawdzać i wzmacniać w miarę, jak się to okaże koniecznym, ustawy i przepisy w tym przedmiocie wydane na zasadzie art. 1 konwencji Haskiej lub obecnej konwencji. Art. 5: Strony układające wydadzą ustawy lub przepisy skuteczne, zmierzające do ograniczenia wyrobu, wywozu, sprzedaży, rozdawania, wywozu i użycia substancji, do których odnosi się rozdział niniejszy,

- w latach 1928 (Rozporządzenie, 1928c), 1930 (Rozporządzenie, 1930) wydawano rozporządzenia o uznaniu niektórych substancji za wywołujące szkodliwe skutki dla zdrowia. Wprowadzanie tych przepisów mogło być spowodowane przyjęciem konwencji genewskiej – art. 10. Stwierdzano w nim bowiem, że jeżeli Komitet Ekspertów uzna, iż jakikolwiek środek odurzający może mieć równie szkodliwe skutki dla zdrowia, a nie został wcześniej wymieniony w konwencji, zostaje natychmiast objęty jej postanowieniami (Konwencja, 1927).

Można więc uważać, że przekształcenia instytucjonalne na rynku narkotyków w Polsce w pierwszej części okresu międzywojennego były następstwem przystąpienia do Ligi Narodów i treści konwencji międzynarodowych. Dopiero w drugiej kolejności było to związane ze szkodliwością użytkowania środków odurzających, które nie stanowiły przedmiotu debaty publicznej czy eksperckiej i nie był to problem społeczny. Aktywność ustawodawcza Polski mogła mieć na celu przekazanie komunikatu, że Polska z powagą odnosi się do członkostwa w Lidze Narodów.

Podsumowanie

Przyjęte przepisy prawne dotyczące narkotyków w Polsce w latach 1920–1930 mogły zapoczątkować ścieżkę rozwoju regulacji w naszym kraju. Wydaje się, że większość z nich została wdrożona przedwcześnie i wynikała wyłącznie z porozumień międzynarodowych, a nie potrzeby realnych działań.

Analiza przepisów prawnych pozwala twierdzić, że przyjęte regulacje miały oddziaływać na stronę podażową. Regulacje te mogły jednak prowadzić do powstawania bariery finansowej, która w zamierzeniu mogłaby pełnić funkcję czynnika chroniącego przed uzależnieniem i przyczyniać się do zaprzestania używania narkotyków. Wprowadzenie przepisów doprowadziło jednak do niezamierzonych i negatywnych efektów. Po pierwsze, morfina, heroina, kokaina czy alkohol były zastępowane tańszym eterem, którego konsumpcja stanowiła większe zagrożenie niż użytkowanie narkotyków. Problem ów próbowano później rozwiązać, kiedy na mocy rozporządzenia ustawa z 1923 roku objęła eter postanowieniami. Co więcej, powyższy proces wskazuje na to, że samo pojęcie narkotyku zmienia się w czasie

wyłącznie do celów lekarskich i naukowych. Strony będą współpracowały dla przeszkodzenia użytkowaniu tych substancji do wszelkich innych celów (Konwencja, 1927).

i nie da się uchwycić chwili, w której dana substancja powinna zostać wprowadzona na listę środków uważanych za narkotyki.

Po drugie, zakaz wytwarzania i obrotu narkotyków przyczynił się do powstania w latach 30. czarnego rynku, którego istnienie potwierdzają informacje o łamaniu prawa przez lekarzy i aptekarzy (Milewski, 2002, s. 99, 106). Można twierdzić, że regulacja oznaczająca zakaz produkcji i sprzedaży dóbr, na które zgłaszany jest popyt, będzie prowadziła do zwiększonego zainteresowania produkcją substytutów, a także do rozwoju czarnego rynku. Nie można jednak odmówić racji słusznej intencji legislatora próby symbolicznych działań na rzecz zaszczerpienia instytucji nieformalnych w społeczeństwie w zakresie szkodliwości narkotyków. Mimo to wprowadzenie do systemu instytucjonalnego przepisów formalnych, przy braku instytucji nieformalnych w związku z narkotykami, doprowadziło do negatywnych efektów. Co prawda, równowaga systemu instytucjonalnego nie została zaburzona ze względu na brak instytucji nieformalnych. Jednak w długim okresie próba przeszczepiania instytucji formalnych z krajów, w których problem narkotyków miał status problemu społecznego (USA), a instytucje nieformalne funkcjonowały, doprowadziła do wielu zaburzeń zarówno w obrębie systemu instytucjonalnego w Polsce.

Literatura

- Abucewicz, M. (2005). Narkomania w Polsce jako problem społeczny w perspektywie konstruktywistycznej – część pierwsza: okres międzywojenny. *Alkoholizm i Narkomania*, 3 (18), 79–107.
- Abucewicz, M. (2012). *Narkomania – problem w perspektywie konstruktywistycznej*. Warszawa: Instytut Profilaktyki Społecznej i Resocjalizacji Wydziału Stosowanych Nauk Społecznych i Resocjalizacji Uniwersytetu Warszawskiego.
- Bielewicz, A. (1988). Narkomania w dwudziestoleciu międzywojennym. *Alkoholizm i Narkomania*, 1, 17–58.
- Borkowska, B. (2013). Regulacja – wartości – ramy instytucjonalne. *Ekonomia*, 4 (25), 197–209.
- Brol, M., Czetwertyński, S. (2013). Grupy interesów w społeczeństwie sieciowym. *Ekonomia i Prawo*, 2 (12), 309–319. DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/EiP.2013.024>.
- Cekiera, C. (1985). *Toksykomania*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.

- Dziona-Kozłowska, J. (2009). Transformacja ustrojowa z perspektywy koncepcji path dependence. *Ekonomia 3. Mikroekonomia i Ekonomia Instytucjonalna. Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, 74, 213–227.
- Frieske, K., Sobiech, R. (1987). *Narkomania – interpretacje problemu społecznego*. Warszawa: Instytut Wydawniczy Związków Zawodowych.
- Gwosdz, K. (2004). Koncepcja zależności od ścieżki (path dependence) w geografii społeczno- ekonomicznej. *Przegląd Geograficzny*, 4 (76), 433–456.
- Kingston, C., Caballero, G. (2009). Comparing theories of institutional change. *Journal of Institutional Economics*, 2 (5), 151–180.
- Kwaśnicki, W. (2003). Skanalizowane ścieżki rozwoju przemysłu. W: *Symulacja systemów gospodarczych* (s. 93–120). Wrocław: Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej.
- Lewicki, J. (1987). Zarys historii leczenia narkomanii w Polsce w latach międzywojennych 1918–1939. *Zeszyty Problemowe Narkomanii*, 2, 9–16.
- Łuczak, E. (2004). *Przemiany w rozwoju zjawiska narkomanii*. Pułtusk: Wyższa Szkoła Humanistyczna.
- Milewski, S. (2002). *Ciemne sprawy międzywojnia*. Warszawa: Wydawnictwo Iskry.
- North, D.C. (1990). *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*. Cambridge: Cambridge University Press.
- North, D.C. (1991). Institutions. *Journal of Economic Perspectives*, 1 (5), 97–112.
- Olson, M. (1965). *The Logic of Collective Action: Public goods and the theory of groups*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Pejovich, S. (1999). The Effect of Interaction of Formal and Informal Institutions on Social Stability and Economic Development. *Journal of Markets and Mortality*, 2, 164–181.
- Sukiennik, J. (2017a). Path dependence – proces przekształceń instytucjonalnych. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, 493, 163–173. DOI: 10.15611/pn.2017.493.12.
- Sukiennik, J. (2017b). Ustawa z 10.06.2010 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii z perspektywy nowej ekonomii instytucjonalnej, prawa i ekonomii. *Przegląd Prawa Publicznego*, 4, 10–36.
- Sukiennik, J., Dokurno, Z., Fiedor, B. (2017). System instytucjonalnej równowagi a proces zmian instytucjonalnych z perspektywy zrównoważonego rozwoju. *Ekonomista*, 2, 121–143.
- Wilkin, J. (2011). Institutional equilibrium. What is about and what is its role in the economy? *Economics*, 3, (15), 26–37.

Akty prawne

- Konwencja (1927). Konwencja międzynarodowa dotycząca opjum. DzU 1927, nr 108, poz. 920.
- Oświadczenie (1923). Oświadczenie Rządowe z dnia 30 grudnia 1922 r. w przedmiocie przystąpienia Rzeczypospolitej Polskiej do Międzynarodowej Konwencji Opjumowej, podpisanej w Hadze dnia 23 stycznia 1912 r. i do protokołu zamknięcia III Konferencji Opjumowej, podpisanego w Hadze dnia 25 czerwca 1914 r. DzU 1923, nr 9, poz. 55; DzU 23.9.55.
- Rozporządzenie (1924a). Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 18 stycznia 1924 r. w przedmiocie rozdziału kompetencji Ministra Zdrowia Publicznego. DzU 1924, nr 9, poz. 86.
- Rozporządzenie (1924b). Rozporządzenie Ministra Skarbu z dnia 30 kwietnia 1924 r. w przedmiocie uzupełnienia paragrafu 6 rozporządzenia z dnia 13 grudnia 1920 r. o postępowaniu celnym. DzU 1924, nr 39, poz. 420.
- Rozporządzenie (1925). Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Ministra Sprawiedliwości w porozumieniu z Ministrem Skarbu z dnia 20 stycznia 1925 r. o trybie postępowania przy przywozie i wywozie substancji i przetworów odurzających. DzU 1925, nr 15, poz. 98.
- Rozporządzenie (1928a). Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 22 lutego 1928 r. o uznaniu eteru etylowego i jego mieszanin za szczególnie niebezpieczne dla zdrowia. DzU 1928, nr 43, poz. 443.
- Rozporządzenie (1928b). Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Ministra Sprawiedliwości w porozumieniu z Ministrami: Skarbu, Przemysłu i Handlu oraz Spraw Wojskowych z dnia 1 marca 1928 r. o substancjach i przetworach odurzających. DzU 1928, nr 52, poz. 499.
- Rozporządzenie (1928c). Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu z dnia 31 maja 1928 r. o uznaniu niektórych substancji i przetworów odurzających za wywołujące szkodliwe skutki dla zdrowia. DzU 1928, nr 72, poz. 650.
- Rozporządzenie (1929). Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 20 maja 1929 r. o detalicznej sprzedaży substancji i przetworów odurzających. DzU 1929, nr 48, poz. 402.
- Rozporządzenie (1930). Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu z dnia 15 marca 1930 r. o uznaniu niektórych substancji i przetworów odurzających za wywołujące szkodliwe skutki dla zdrowia. DzU 1930, nr 36, poz. 304.

Traktat (1920). Traktat pokoju między mocarstwami sprzymierzonymi i skojarzonymi i Niemcami, podpisany w Wersalu dnia 28 czerwca 1919 r. DzU 1920, nr 35, poz. 200.

Ustawa (1923). Ustawa z dnia 22 czerwca 1923 r. w przedmiocie substancji i przetworów odurzających. DzU 1923, nr 72, poz. 559.

INSTITUTIONAL TRANSFORMATIONS ON THE DRUG MARKET IN POLAND IN THE YEARS 1920–1930

Abstract

This article is an attempt to present institutional changes on the drug in Poland in the years 1920–1930. Due to the fact that the analytical tools at the disposal of the economy are not well suited to the analysis of dynamic processes – the article will use concepts that are intended to explain the course of legal changes on the drug market in Poland in the first part of the interwar period. The article uses the concepts of new institutional economics such as interest groups. The aim of the article is to discuss about institutional transformations on the drug market in Poland in the years 1920 – 1930, as well as the answer to the question what factors could be responsible for a given direction of institutional changes.

Keywords: drug market, regulation, new institutional economics

JEL code: D02